

## Levende Stralende paardenmossel *Gibbomodiola adriatica* (Lamarck, 1819) aangespoeld op 23 november 2015 op het strand Halve maan te Oostende, een nieuwe soort voor België

Ingrid Jonckheere

Op maandag 23 november ging in de gebouwen van het Vlaams Instituut van de Zee (VLIZ) te Oostende de voorstelling van de roman van Doris Klausing – Pekel en kabeljauw: het harde leven van de IJslanvaarders eind 1880, door. Ik was uitgenodigd om deze plechtigheid bij te wonen en arriveer door omstandigheden een klein uur te vroeg aan het VLIZ. Om mijn tijd op te vullen besluit ik om een wandeling te maken op het strand nabij de Halve Maan te Oostende. De dagen ervoor had het flink gestormd en waaide de wind uit verschillende richtingen. Ik verwachtte wel wat aanspoelsel te vinden.

Ik beperk me in dit artikel tot de opsomming van de door mij levend of met vleesresten aangetroffen organismen met speciale aandacht voor de bijzondere vondst van een levende Stralende paardenmossel *Gibbomodiola adriatica* (Lamarck, 1819).

### Het aanspoelsel

Bij het betreden van het strand was het meteen duidelijk dat er gigantisch veel mariene organismen aangespoeld waren. Ook de meeuwen hadden dit reeds ontdekt en deden zich massaal te goed aan al dat lekkers.

Ik wandelde in de richting van de aanspoelselbanken en vond al snel tussen de vele doubletten Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* een levende Wijde mantel *Aequipecten opercularis*. Het bleef niet bij dat ene exemplaar want in totaal kon ik tijdens mijn wandeling van maximum 45 minuten in het half donker meer dan tachtig levende exemplaren tellen en er lagen er ongetwijfeld nog veel meer. Zowat ieder doublet was begroeid met één of meerdere juveniele Muiltjes *Crepidula fornicata* en Zeevitrage *Conopeum reticulum*, op sommige ook Driekantige kalkkokerwormpjes *Pomatoceros triqueter*. Naast de juveniele Muiltjes vond ik ook tal van muiltjeskettingen, vooral op Mossels *Mytilus edulis* maar ook los op het strand. Ik wandelde verder tussen de gigantische aantallen Nonnetjes *Macoma balthica*, Witte dunschaal *Abra alba*. Hier en daar lag een levende Aziatische oester *Crassostrea gigas* naast talrijke lege exemplaren, enkele Zaagjes *Donax vittatus*, lege doubletten Tapijtschelp *Venerupis senegalensis*, een paar levende Grote strandschelpen *Macra stultorum* en levende Halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*. Wat dichterbij de laagwaterlijn was het strand bezaaid met Slibanemonen *Sagartia troglodytes*, daartussen lagen Gewone zeesterren *Asteria rubens*, Gewone slangsterren *Ophiura ophiura*, Gewone zeeappels

*Psammechinus miliaris* en enkele grote Noordzeekrabben *Cancer pagurus*. Ik vernam van Francis Kerckhof dat de Wijde manteltjes al in de namiddag van de dag voordien talrijk en vers aan het aanspoelen waren, samen met slangsterren, maar van het andere aanspoelsel was toen nog geen spoor te bekennen. Wijde manteltjes zijn al langer bekend van de stranden van de Westkust maar het is voor het eerst dat ze nu ook levend op dit stuk strand gevonden werden en meteen tientallen zo niet honderden exemplaren.

### **Stralende paardenmossel - *Gibbomodiola adriatica***

De vondst van de dag was ongetwijfeld een levende Stralende paardenmossel *Gibbomodiola adriatica* (foto 1) vroeger bekend als *Modiolous adriaticus*. Het exemplaar is 45 mm lang en 20 mm breed. De enige melding van *G. adriatica* voor de zuidelijke Noordzee vind ik terug in het werk van Muller (2004). In deze inventaris van de kustfauna en -flora van Nord Pas de Calais en België worden de vele data die René Glaçon van het marien Biologisch station in Wimereux in de jaren zeventig verzamelde, opgelijst. Deze gegevens werden aangevuld met recente waarnemingen. Uit deze lijst valt niet op te maken waar deze Stralende paardenmossel(s) werd(en) gevonden en ook niet hoeveel exemplaren het betreft.

Backeljau (1986) vermeldt *G. adriatica* niet in de Lijst van de recente mariene mollusken van België en ook Degraer et al. (2006) vermelden *G. adriatica* niet in de macrobenthos atlas van het Belgische deel van de Noordzee.

In Nederland zijn vondsten bekend van juveniele *G. adriatica* op drijvend materiaal (De Bruyne, 2004).

De huidige verspreiding loopt van Korsfjorden in het westen van Noorwegen, (Wikander, 1981), de Britse eilanden tot aan de Middellandse, De Baltische zee, de Zwarte zee en de Canarische eilanden.

Als fossiel is *G. adriatica* algemeen aangetroffen in afzetting van laat-pleistocene ouderdom (Eemien) in Nederland. (Wesselingh & Al., 2007).

### ***Modiolous modiolus* versus *Gibbomodiola adriatica***

Er ontstond na de vondst een discussie of het nu een juveniele Paardenmossel *Modiolous modiolus* betrof of een Stralende paardenmossel *G. adriatica*.

De opperhuid bij *M. modiolus* is donkerbruin tot zwart en schilferig, die bij jonge exemplaren uitloopt in stugge, vezelige haren (Tebble, 1966 & Bruyne & Al, 2013).

De opperhuid van *G. adriatica* is dun, glad, zijdeachtig, en bevat geen haren. Vaak zijn ook rode radiaire kleurbanden zichtbaar. Dat is duidelijk het geval bij het gevonden exemplaar.

De top ligt bij *G. adriatica* wat verder van de rand dan bij *M. modiolus*. Ik vond op het web ([www.marinespecies.org](http://www.marinespecies.org)) een foto van een juveniele *M. modiolus* van ongeveer dezelfde grootte als de door mij gevonden schelp en het verschil valt duidelijk op. (foto2)



Foto 1: *Gibbomodiola adriatica* – exemplaar gevonden te Oostende  
(Foto : Ingrid Jonckheere)



Foto 2: juveniele *Modiolus modiolus*.  
(<http://www.marinespecies.org/photogallery.php?album=700&pic=49805>)

#### **Andere kenmerken en habitat**

*Gibbomodiola adriatica* wordt tot 56 mm lang en 25 mm hoog (Mars, 1966). De onderrand van de schelp is vrijwel recht. Het ligament is gelijk aan dat bij de gewone

mossel *Mytilus edulis*. Slottanden ontbreken. De binnenkant bestaat uit zilverwit, zwak tot sterk glanzende parelmoer.

In totaal heb ik in mijn collectie exemplaren van drie andere vindplaatsen. Daaruit blijkt dat er een grote variatie is in kleur en vorm van de schelpen (foto 3). Er zijn enkele kenmerken die voor alle schelpen gelden: zo is de onderrand van alle exemplaren vrijwel recht en ligt de top ietwat van de rand van de schelp weg.

De kleur van de schelpen varieert heel erg. De gevonden exemplaren van Martiques (Etang de Berre - Frankrijk) (foto 3D) zijn donker met een bronzige glans, de radiaire stralen zijn dik en paarsrood, deze stralen zijn ook duidelijk te zien aan de binnenkant van de schelpen. De schelpen zijn doorzichtig. Het betreft hier juveniele exemplaren tot maximum 12 mm lang. Etang de Berre is verbonden met de Middellandse Zee door twee bevaarbare kanalen: het kanaal van Caronte naar Port-de-Bouc en het kanaal van Rove naar L'Estaque.

Bij het in februari 1992 verzamelde exemplaar van St-Jean-le-Thomas (Normandië – Frankrijk) (foto 3C), 15 mm lang, vormt de bovenrand meer een hoek en is de kleur geel bruin. Het in maart 2004 gevonden exemplaar van Monte Gordo (Portugal) (foto 3 B), 25 mm lang lijkt het meest op het recent gevonden exemplaar van Oostende.

*Gibbomodiola adriatica* leeft op een slik- en zandbodem, vanaf het sublitoraal tot meer dan 70 meter diep (De Bruyne, 2004).

### Slot

Je moet op het goede moment op de juiste plaats zijn. Ondanks de korte tijd die ik in schemerlicht op het strand kon doorbrengen was de oogst rijk.

De vondst van een levende stralende paardenmossel *Gibbomodiola adriatica* was de kers op de taart. Bij het vergelijken van exemplaren van vier vindplaatsen blijkt dat de vorm en kleur van deze schelpen zeer variabel is. Misschien leeft *G. adriatica* wel reeds langer in het oostelijk deel van het Kanaal maar bereikt deze soort zelden het strand of kwam dit exemplaar op een andere manier in ons kustwater terecht? (zie hieronder)

Uitkijken maar naar meer exemplaren!

### Dankwoord

Dank aan Francis Kerckhof en Nathal Severijns voor de hulp bij de determinatie en aan Guido Rappé voor het schrijven van de summary.

### Summary

The author picked up a live specimen of *Gibbomodiola adriatica* (dim. 45mm x 20 mm) at the beach in Ostend. The species has never been reported before from Belgium. It is known from Norway and the Baltic to the Mediterranean basin and the Canaries,

including the Channel. Along the continental coast of the southern North Sea it is rare: in the Netherlands juveniles are mentioned on drift material (De Bruyne, 2004).

(GR)



Foto 3: *Gibbomodiola adriatica* – vindplaats A : Oostende (België - 11/2015), B: Monte Gordo (Portugal - 03/2004), C: St.-Jean le Thomas (Frankrijk - 02/1992), D: Martigues – Etang de Berre (Frankrijk - 10/2003). (Foto: Ingrid Jonckheere)

### Literatuur

- BACKELJAU, T. (1986). Lijst van de recente mariene mollusken van België. Brussel: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. 106 pp.
- MULLER, Y. (2004). Faune et flore du littoral du Nord, du Pas-de-Calais et de la Belgique: inventaire. *Commission Régionale de Biologie Région Nord Pas-de-Calais: France*. 307 pp.
- DE BRUYNE, R.; VAN LEEUWEN, S.; GMELIG MEYLING, A.; DAAN, R. (ED.) (2013). Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied: ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Utrecht en Lisse: Tirion Natuur/Stichting Anemoon: 414 pp.
- DE BRUYNE, R.H., (2004). Veldgids schelpen. Utrecht/ KNNV Uitgeverij/Jeugdbondsuitgeverij. 224 pp.
- DEGRAER, S.; WITTOECK, J.; APPELTANS, W.; COOREMAN, K.; DEPREZ, T.; HILLEWAERT, H.; HOSTENS, K.; MEES, J.; VANDEN BERGHE, E.; VINCX, M. (2006). The

macrobenthos atlas of the Belgian part of the North Sea. Brussel: Belgian Science Policy. 1 cd-rom, 166 p.

MARS, P., (1966). Recherches sur quelques étangs du littoral méditerranéen Français et sur leurs faunes malacologiques. Vie et milieu no. 20. Paris: Masson. 359 p.

TEBBLE, N., (1966). British Bivalve Seashells. A Handbook for Identification. London: Trustees of the British Museum (Natural History). 212 pp.

WESSELINGH, F. & MOERDIJK P. (2007). Fossielenatlas nieuwsbrief 17.

WIKANDER P.B. (1981). *Modiolus adriaticus* Lamarck (Bivalvia Mytilidae) in Norway. Sarsia 66 (1): 73-76

<http://www.marinespecies.org/photogallery.php?album=700&pic=49805> – foto

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402  
8670 Koksijde**

### **Naar aanleiding van de eerste Stralende paardenmossel**

De eerste Stralende paardenmossel zoals hierboven gerapporteerd, kan een authentiek natuurlijk geval zijn. Het stralende enthousiasme van een mooie vondst mag echter niet onze ogen sluiten voor een andere mogelijkheid: dat het om ongewilde antropogene aanvoer gaat. Oostende heeft nog altijd visserijactiviteit. De vaartuigen van de Belgische visserij zijn regelmatig actief op visgronden die vallen binnen het gekende verspreidingsgebied van de soort: het Kanaal, het Bristol Kanaal, de Golf van Biskaje, het Skagerrak.... Het is niet onmogelijk dat visserijafval in een verloren hoek op dek blijft liggen. In het zicht van de haven kan het dek dan nog een laatste schrobbing krijgen. Alle afval die zou kunnen beginnen stinken wordt dan door de schuif geduwd, terug de zee in. Hiertegen kan ingebracht worden dat de visserijpraktijk vandaag steeds meer gebruikt maakt van koeltransporten om de vangst naar de vismijn te brengen, terwijl het vaartuig in den vreemde blijft, dicht bij de visgronden. Visserij in het oostelijk deel van het Kanaal, brengt echter nog altijd zelf de vangst naar de Belgische thuishaven. Ten slotte: dat een eerste vondst direct om een groot en levend exemplaar gaat, zomaar, zonder 'verwittiging' door vondsten van kleinere exemplaren of toenemende vondsten uit de buurgebieden, zet mij ook aan het denken. Een dergelijke sterke tweekleppige kan lange tijd buiten het water overleven bij lagere temperaturen. Denk bijv. ook aan onze consumptiemosselen, *Mytilus edulis*.

Niets is onmogelijk natuurlijk, geen enkele hypothese in deze - puur natuur of een adventief karakter - kan bewezen worden..

**Guido Rappé**